

Dokument 7:1 S

(2010–2011)

Særskilt melding til Stortinget fra Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-utvalget)

Særskilt melding fra Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstje- neste (EOS-utvalget) om overvåking av norske borgere i Norge foretatt av gruppen Surveillance Detection Unit (SDU)

Til Stortinget

Utvalget besluttet i november 2010 å undersøke enkelte sider av påstandene som ble fremsatt i media om at gruppen Surveillance Detection Unit (SDU) skal ha drevet overvåking og registrering av norske borgere i Norge på vegne av den amerikanske ambassaden i Oslo.

På bakgrunn av den allmenne interessen i saken og det forhold at Stortinget selv håndterer sider ved saken, har utvalget funnet grunn til å orientere Stortinget om sine undersøkelser.

Til orientering kan det opplyses om at utvalget har hatt kontakt med Stortingets justiskomiteé i forbindelse med komiteens undersøkelser i saken.

Som følge av riksadvokatens etterforskningsordre 8. november 2010 har ikke utvalget undersøkt påstandene om at tidligere eller nåværende PST-ansatte har begått forhold som rammes av norske straffebestemmelser. Utvalget vil imidlertid holde seg orientert om påtalemyndighetens konklusjoner på dette punkt.

I henhold til utvalgets kontrolloppgave og -område har utvalget begrenset sine undersøkelser til Politiets sikkerhetstjenestes (PST) rolle i saken. Når det gjelder rekkevidden av utvalgets undersøkelser i saker som berører fremmede staters virksomhet på norsk jord, vises det til side 8 i årsmeldingen for 2003:

«Fremmed etterretningsvirksomhet mv skal være undergitt nasjonal kontroll også når det dreier seg om allierte land. Uautorisert fremmed etterretningsvirksomhet mv berører suverenitetsspørsmål, og kan ha konsekvenser for den enkeltes rettsbeskyttelse. Ut fra kontrolloppgaven vil utvalgets mandat i en slik sammenheng være å kartlegge om det har pågått slik virksomhet som norsk sikkerhetstjeneste har vært kjent med og eventuelt har godkjent, og se på hvordan tjenesten i tilfellet har håndtert situasjonen og informert overordnet myndighet.»

Utvalget har i forbindelse med sine undersøkelser gjennomført ett møte med sjef PST Janne Kristiansen. Utvalget har videre sendt skriftlige spørsmål til tjenesten i sakens anledning. Det er også gjennomført søk i tjenestens arkiver og registre.

I brev herfra til PST i dag avslutter utvalget sine undersøkelser i saken, jf. vedlagte kopi. Utvalget har på bakgrunn av undersøkelsene i saken funnet grunn til å kritisere PST for at verken Justis- og politidepartementet eller utvalget ble orientert om tjenestens kjennskap til sikkerhetsarbeidet ved den amerikanske ambassaden i Oslo.

I utvalgets avsluttende merknader til PST er det herfra presisert at tjenestens kjennskap til sikkerhetsarbeidet ved den amerikanske ambassaden, slik dette fremstod i 2006 og 2007, var av en slik karakter at det forelå en plikt til å rapportere til Justis- og politidepartementet, jf. Instruks for Politiets sikkerhetstjeneste § 17. Utvalget har i denne sammenheng understreket at terskelen for å rapportere til overordnede myndigheter bør være lav.

Når det gjelder den manglende orienteringen om saken til utvalget, har utvalget lagt til grunn at PST også må orientere EOS-utvalget om saker «av viktighet». Det er i denne sammenheng understreket at tjenesten må være kjent med at kontroll av denne type saker faller innenfor utvalgets mandat, spesielt på

bakgrunn av uttalelsen fra utvalget i årsmeldingen for 2003.

Utvalget har en omfattende rett til innsyn i PSTs arkiver og registre, og tjenesten plikter på anmodning å tilveiebringe alt materiale, utstyr mv. som kan ha betydning for gjennomføring av utvalgets kontroll, jf. lov om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste § 4. På bakgrunn av omfanget

av tjenestens virksomhet og utvalgets ressurser og kapasitet, må imidlertid kontrollen i en viss grad baseres på tillit til at tjenesten orienterer om saker som antas å være omfattet av utvalgets kontroll. Utvalget har derfor på generelt grunnlag presisert overfor PST at utvalgets innsynsrett ikke fritar tjenesten fra å orientere utvalget om relevante saker.

7. januar 2011

Vedlegg

Brev fra Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste til Politiets sikkerhetstjeneste, datert 7. februar 2011

Sikkerhetsarbeidet ved den amerikanske ambassaden i Norge – SDU-saken

Det vises til tidligere korrespondanse, sist PSTs svarbrev 13. desember 2010.

På bakgrunn av påstander fremsatt i media om at den amerikanske ambassaden i Oslo skal ha drevet overvåking og registrering av norske borgere i Norge, stilte utvalget i brev 26. november 2010 enkelte spørsmål til PST vedrørende tjenestens rolle i saken. PST ble blant annet bedt om å redegjøre for hva som var bakgrunnen for at verken Justis- og politidepartementet eller utvalget var blitt orientert om saken. Det ble også bedt om en redegjørelse for hvilke undersøkelser tjenesten har gjennomført i forbindelse med påstandene om at det skal ha vært uformell kontakt mellom PST-ansatte og personell tilknyttet ambassaden.

Utvalgets merknader

Utvalget har merket seg at PST ikke rapporterte til Justis- og politidepartementet om innholdet i tjenestens brev til Oslo politidistrikt 17. november 2006, som blant annet omhandlet tjenestens kjennskap og kommentarer til sider av sikkerhetsarbeidet ved den amerikanske ambassaden. Det følger av PSTs svar at beslutningen ble tatt på bakgrunn av at daværende sjef PST mente at "Oslo politidistrikt som ambassadesikkerhetsansvarlig var rett vedkommende".

PST er politifaglig og administrativt direkte underlagt Justis- og politidepartementet, jf. PST-instruksen § 2. I henhold til instruksen § 17 har sjef PST i den forbindelse en plikt til å rapportere til departementet om "alle saker av viktighet". Rapporteringsplikten sikrer blant annet at den politiske ledelsen får informasjon av betydning, og videre at departementet får anledning til å vurdere hvordan slike saker skal håndteres. Dette sikrer også at dialogen og kontakt med andre departementer forankres i Justis- og politidepartementet.

Utvalget har merket seg at PST i ettertid er av den oppfatning at opplysningene som fremkom i brevet 17. november 2006 var av en slik karakter at det burde ha vært rapportert til departementet. Utvalget tiltrer denne vurderingen, og finner det derfor beklagelig og kritikkverdig at departementet ikke ble orientert om saken. Det understrekes at terskelen for å rapportere til departementet bør være relativt lav, noe også tjenesten gir uttrykk for i sitt svar til utvalget. Det forutsettes at tjenesten følger opp dette i praksis fremover.

Utvalget konstaterer videre at PST antar at hovedgrunnen til at utvalget ikke ble orientert om saken, er at PST ikke har hatt et særskilt fokus på ambassadens sikkerhetsarbeid. Tjenesten viser i den sammenheng til at den daglige kontakten med ambassaden om sikkerhetsspørsmål blir ivaretatt av Oslo politidistrikt, og at tjenesten først og fremst hadde kontakt med ambassaden med henblikk på trusselvurderinger.

Som vist til i utvalgets brev til tjenesten 26. november 2010, har utvalget i årene 2000–2007 ved flere anledninger tatt opp spørsmål som berører amerikansk etterretningsvirksomhet i Norge. I årsmeldingen for 2003 omtalte utvalget den såkalte Risør-saken, som blant annet reiste spørsmål om amerikansk vervingsvirksomhet og etterretningsvirksomhet mot eksil-irakere i Norge forut for Irak-krigen. På side 8 i årsmeldingen uttalte utvalget:

"Fremmed etterretningsvirksomhet mv skal være undergitt nasjonal kontroll også når det dreier seg om allierte land. Uautorisert fremmed etterretningsvirksomhet mv berører suverenitetsspørsmål, og kan ha konsekvenser for den enkeltes rettsbeskyttelse. Ut fra kontrolloppgaven vil utvalgets mandat i en slik sammenheng være å kartlegge om det har pågått slik virksomhet som norsk sikkerhetstjeneste har vært kjent med og eventuelt har godkjent, og se på hvordan tjenesten i tilfellet har håndtert situasjonen og informert overordnet myndighet".

Tjenesten må etter dette ha vært kjent med at kontroll av denne type saker klart faller innenfor utvalgets kontrolloppgave og kontrollområde. Sett hen til at dette også var en sak "av viktighet", skulle tjenesten ha orientert utvalget om forholdene som fremkom i tjenestens brev til Oslo politidistrikt 17. november 2006. Også på dette punktet finner utvalget grunn til å kritisere PST. På generelt grunnlag vil utvalget bemerke at utvalgets omfattende innsynsrett i PSTs arkiver og registre ikke fritar tjenesten fra – av eget tiltak – å orientere utvalget om saker som omfattes av utvalgets kontroll.

Utvalget registrerer at tjenestens interne undersøkelser av om medarbeidere i PST har gitt taushetsbelagt informasjon til ambassadens sivile vaktstyrke ikke har gitt funn, og har ingen merknader til dette.

- - -

Til orientering har utvalget i brev i dag sendt en redegjørelse for utvalgets undersøkelser i saken til Stortinget, som sammen med Justis- og politidepartementet har fått kopi av dette brevet.

